

Sommarliv på Grensholmen
under 1800-talet

Av AGDA SCHULTZ
född af Wetterstedt

besän författarinnan
med tack för god omsorg
Ange Schmitt

Särtryck ur Östgöta Correspondenten

Linköping 1954
AB Östgöta Correspondentens Boktryckeri

Greve G. H. Spens

Grevinnan Ebba Spens, f.
von Seth

GRENSHOLM vid Roxens norra strand äges sedan 50 år av medlemmar av fröherrliga ätten Mannerheim. Under 1700- och 1800-talen tillhörde gården — som då kallades Grensholmen — medlemmar av grevliga ätten Spens, av vilka den siste var landshövdingen i Kronobergs län, greve Harald Spens, en broder till "mamma Clara", min styvmor.

Sitt namn hade egendomen fått av riksrådet Magnus Gren, som på 1400-talet uppförde ett

slott vid stranden av sjön, varav ännu återstår ruiner. Dit brukade man ofta vallfärda i senare tider under vackra somardagar, men man fick vara försiktig, ty de stora stenrösen var ett kärt tillhåll för huggormar.

Greve Harald Spens, som på 1870-talet blivit överste och chef för Andra livgrenadjärregementet, utövade en storartad gästfrihet mot sina och sin hustrus släktingar. Och sådana fanns i mängder, varför det var regel att under somrarna flera man-

starka familjer samtidigt gästade Grensholmen, där de under veckor njöt en härlig sommarvistelse i stor stil.

För oss, min styvmor och mina syskon, var denna sommarsejour vad vi levde för under hela det övriga året, och när vi i Stockholm inskeppade oss på kanalbåten, som för en extra avgift av 5 kronor lade till vid Grensholmens brygga, var vi yra av glädje. På bryggan väntade oss värdfolket och deras gäster, och välkommandet var mycket hjärtevarmt. Kusinerna tittade nog till en början en smula kritiskt på varandra, men det dröjde inte länge förrän släktkärleken tog ut sin rätt och sedan hade vi alla särdeles roligt tillsammans.

Vi vandrade från bryggan längs den av skyhöga granar kantade allén, Sjögatan kallad, upp till gården och installerades i gästrumsflygeln, en stenbyggnad i medeltidsstil. I en liknande byggnad på andra sidan om gårdsplanen var köket förlagt jämte betjäntrum, visthus, handkammare m. m. Själva gården var omgärdad av ett högt järnstaket med två väldiga inkörsportar krönta av spensiska namnchiffret. Vi stockholmare, som ej var av grevlig härkomst, kände oss betydligt förnämare, då vi passerat in genom dessa portar. Imponerande var också de högresta jättarna av lönn, alm och lind, som kantade gården och stod liksom

på vakt. Dessa var så gamla veteraner, att de tjocka trädrotterna bildade höga kullar och dalar omkring stammarna. Då kusinerna vuxit till och romantiken börjat blomstra dem emellan, kröp vi nog allt emellanåt under ljumma sommarkvällar in mellan dessa kullar och dalar och blickade mot den alltid förstående mångubben, under det vi diskuterade världsalltets gåtor. Den vidsträckta gårdsplanen mellan huvudbyggnaden och gårdskyrkan, över vars ingångsdörr stod att den var byggd 1593, samt de fyra stora kvadratiska gräsplanerna på gården, allt detta tog sig medeltidsaktigt och riddarligt ut.

På kyrktrappan stod jag ofta och sjöng och tyckte det var som att sjunga i en stor sal. Tyvärr hade jag dock intet begrepp om hur pietetslöst jag bededde mig, då jag stundom stod där och sjöng den kända arian ur operan Fra Diavolo: "Se där på klippans branter, den store (rövar) hövdingen står där... Darren, darren..... diavolo, diavolo, diavolo". Man må förlåta mig. Ingen sade mig hur opassande jag bar mig åt, och jag var ju bara en liten flicka på 10 à 12 år. Än värre var det, då en gång församlingens pastor kom på besök, och jag skulle sjunga till hans ära. Även då råkade jag stämma upp Fra Diavolo. Han sade emellertid ingenting och jag tror nästan, att han ingenting förstod.

Livet på Grensholmen var enkelt men likväl präglad av ett visst gammaldags ceremoniel, ett typiskt herrgårdsliv på 1800-talet. Man blev emottagen med öppna armar och med en gästfrihet, som söker sin like. Men väl installerad hade man full frihet att inrätta sig efter behag. Man var h e m m a. Så stor var omsorgen om var och en att även en tillfällig gäst tillfrågades "om han önskade få något tvättat". Vi Stockholmsbarn, som i vårt oroliga storstadshem icke var vana vid sådant liv, väcktes här till längtan efter sann familjelycka, en längtan som senare visserligen var mig till glädje men kanske också lockade mig till misstag och besvikelser.

Dagen började med den rikliga frukosten kl. 9. Betjänten Berglund hette han, gammal trotjänare förresten, gick en halv timme förut ett stycke ut på gården, under det han med avmätta slag ringde ett, två, tre — ett, två, tre — så intensivt, att den mest hårdsovde måste vakna. Nu gällde det att bli färdig tills han för andra gången ringde till frukost kl. 9. Då samlades man i matsalen, som var belägen i övre våningen. Först när alla var tillstädes, kom värdfolket ut från sina rum. Det hade varit mycket opassande att komma efter dem.

Hur man så tidigt på dagen kunde inmundiga så mycket mat, som då serverades, är mig

numera obegripligt: smörgåsbord med flera sorter kallskuret, hemmagjord mesost, likaså annan ost, varmrätt, kaffe med färska bullar, te och mjölk. De äldre satt vid det stora bordet, ungdomarna, som på grund av sin vördnad för de äldre mestadels förhöll sig tysta, tog plats vid ett par mindre bord. Onklar och tanter pratade livligt.

All denna mat bars av Berglund från köket i södra flygeln över halva gården och trappan upp till serveringsrummet, där en av husjungfrurna tog emot den och vid behov värmde den. Det var med en känsla både av behag och obehag, som jag iakttog detta. Min far hade, folklig som han var, alltid förmanat oss att bespara tjänstefolket allt onödigt arbete, och fast jag visste att anordningarna här var nödvändiga, eftersom köket låg i flygeln, började jag redan som backfisch att filosofera över klyftan mellan hög och låg.

Efter frukosten levde man lantliv. Var och en sysselsatte sig efter sin läggning. De yngre damerna sysslade med handarbeten och högläsning, de äldre med sin stickning, somliga dāsade i hängmattor ute i trädgården och läste roliga böcker, yngsta generationen spelade krocket, gick på styltor, sprang på tunna eller kastade krans på gården. Herrarna rökte långpipa, läste tidningar och diskuterade fredligt riksviktiga frågor, naturligtvis först och

främst den brännande frågan om protektionism eller frihandel. Vi gäster gjorde sällan något nyttigt arbete. Värddinnan själv sågs ofta med trippande steg och en jättelik nyckelknippa i sina mycket små och mycket vita händer ila mellan huvudbyggnaden och köksflygeln. Även mina vuxna kvinnliga kusiner, vilka turvis hade "veckan", slamrade med nyckelknippor uppe i handkammaren intill matsalen, där kakor, frukt, bär och annat gott ordnades och lades upp. Jag beundrade deras huslighet (själv hade jag ingen aning om hushåll) och tyckte att de såg så hemtrevligt eleganta ut i sina röda och vita hemvävda klänningar.

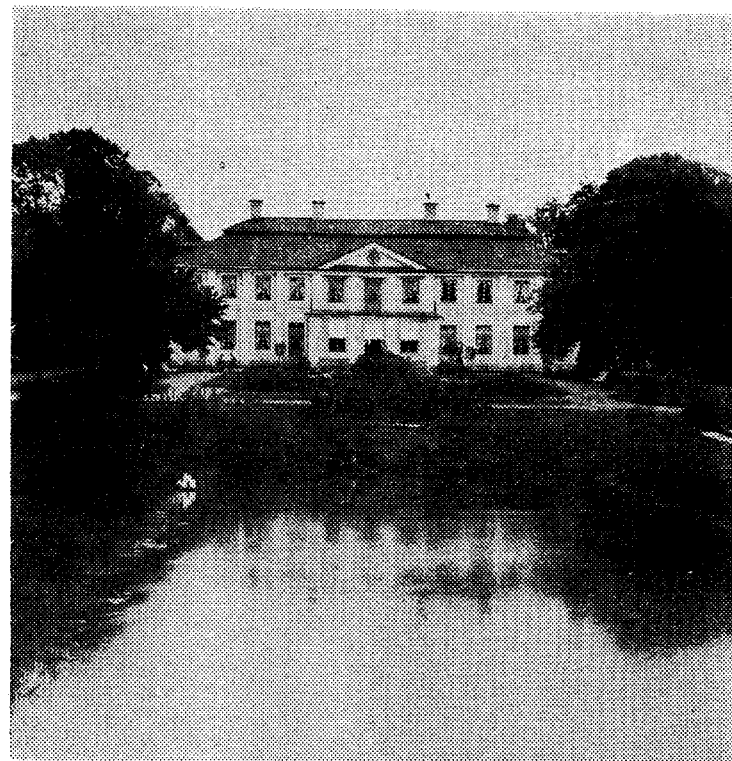
*

Så fördrev man tiden tills badtimmen kom. Nu bar det gruppvis iväg genom Sjögatan ner till den härligaste av sjön Roxens badstränder, där botten bestod av den finaste sand och var sakta och jämnt sluttande, så att ingen fara för drunkning förefanns. Första gruppen bildades som sig bör av de äldre damerna, därefter fröknarna och barnen och sist alla herrarna, åtföljda av de jättestora mycket respektgivande men underbart beskedliga gula hundarna Argus och Filippa.

Mina kusiner, såväl de manliga som kvinnliga, var skickliga i simning. Onkel hade en gång för alla utsatt som belöning en klocka, som var och en

erhöll, som kunde simma till Slottsudden och åter. Klocka fick man på det sättet redan i 10-årsåldern. Det föreföll som om även hundarna kände till bestämmelserna om gränsen vid Slottsudden, ty när en av de manliga kusinerna en gång begav sig ut ännu längre, så kastade sig Filippa i vattnet, sam efter honom och grep honom i simbyxorna samt släpade honom med våld över och under vattenytan tillbaka till stranden. Min kusin sade sedan, att han aldrig varit så nära att drunkna som då.

Efter badet drog sig de äldre tillbaka för att vila. Barn och ungdom spred sig i fruktträdgården och fyllde sina magar med allehanda sorters bär. Där fanns bl. a. långa rader av träd med de härligaste bigarråer och även med stora, svarta, saftiga moreller. Då vi stundom klev upp i träden och bröt ned grenar, kom vi på kant med den gamle trädgårdsmästaren Boström, en av gårdens många trotjänare. Om man efter badet kände sig mycket hungrig, smet man in i bakstugan och fick sig en nygräddad rågkaka, fylld med fruktmos. Jag för min del passade ofta på att sätta mig vid pianot och sjunga. Då hade jag i regel inga andra åhörare än familjens stumma förfäder, vilkas porträtt pryddes väggarna i familjesalen. Visserligen hände det ibland att en av mina kusiner, en käck gym-

Huvudbyggnaden från parksidan

nasist, som jag synnerligen gärna var tillsammans med, smög sig bort ifrån de andra och satte sig bredvid mig för att lyssna eller var det kanske för att en stund få vara ensam med mig? Vem vet! Ty musikalisk var han inte.

Pianot stod tyvärr på en föga hedersam plats i ett hörn vid

dörren. Akustiken var ogynnsam och instrumentet var härliksom i de flesta svenska hem tämligen ostämt. Att detta icke bidrog till att utbilda mitt musiköra förstod varken jag själv eller någon annan av familjen. I vårt eget hem i Stockholm var förhållandet f. ö. likadant.

Den oskyldiga sommarflirten

mellan gymnasisten och mig stannade icke vid bara en sommar utan fick med tiden en rätt allvarlig romantisk karaktär. Den fick emellertid ett ganska brutalt avbrott. Vi vågade stundom träffas i "grottan", en platå i skogsparken. Man ville ju ibland få prata med varandra utan vittnen, och för mig var det en lättnad att få klaga över den brist på förståelse jag trodde mig finna hos de andra. Jag var, tyckte jag, liksom rötägget i boet, och onklar och tanter, "de livserfarna och ungdomens väktare", de såg rött där det endast var rosa, och så hände det en olycksdag, att onkel kom mörk i hågen och satte sin fot på den spirande vårblomman. Han kallade mig "slarva", från hans mun en dödande pil. Efter denna tragiska upplevelse skämdes gymnasisten och jag, och vi undvek varandra.

*

Nu nalkades middagstimmen och då uppenbarade sig åter Berglund med sin stora ringklocka. Vid första signalen skulle man pynta sig till middagen, byta klänning, sätta blommor i skärpet eller i håret, vid den andra signalen samlades man åter i matsalen. Hungrig var nog ingen, men vem kunde motstå de doftande rätterna. Det världsberömda smörgåsbordet med brännvinsflaskan i mitten bekräftade sitt rykte. Onkel satt där länge, pratade och åt, åt och pratade.

Middagen var riklig och god, alltför riklig för mig, som alltid pinats av att sitta länge vid bordet. Jag gav sällan akt på rätterna men aktade så mycket mer på min konversation, ty mina kusiner tyckte om att retas, och jag skulle ju ha kvicka svar till hands. I synnerhet gymnasisten var svår att fäktas mot. Av middagsmaten minns jag bäst de stora, avlångs faten med hela berg av de rödaste skogsmultron, vilka äts i djupa sopptallrikar tillika med den härligaste frusna grädde. Smultronen kostade på den tiden 40 öre per kanna (2 2/3 liter). Hade man turen eller oturen att placeras bredvid onkel, så kunde det hända att, om man ett ögonblick vände sig till sin granne på andra sidan, man oväntat fann ett smultronberg på sin tallrik. Då myste onkel, road av ens bestörta min. Kaffet serverades omedelbart och bars in på bricka av Berglund. Kaffestunden var den trevligaste av dagens alla timmar. Då öppnades språklådan, som dock sällan innehöll något märkligt. Man bara småpratade. Efteråt lämnades man åter full frihet att använda tiden, som man fann för gott. Utflykter anordnades, roddturer, ridturer, gemensamma promenader, svampplockning, besök till och från granngårdarna. Livet var omväxlande och lättjefullt, så ville gästfriheten ha det.

Att rida tyckte jag var särdeles förnämt, men jag var ej någon amason. Jag hade aldrig ridit annat än på en arbetshäst, som leddes till vattning, och på vår ponny och på åsnan Josef. Min egentliga sport låg i mina fingrar samt i min drillande strupe. Men nu bad jag att få lära mig rida riktigt i fruntimmerssadel. Efter några lektioner vågade jag mig, iklädd den besvärliga långa klänningen, ensam ut på vägarna. Jag "anförtroddes" åt Polly, den äldsta och mest erfarna av ridhästarna, och i lugnt trav guppade jag fram på vägen. Det gick bra, tills vi kom till en grind. Den skulle ju öppnas. Det var ingen lätt sak så här från hästryggen. Jag vred och vände på Polly och konstrade med klykan, men jag fick inte upp grinden. Polly var till en början snäll och lydig, men plötsligt ilsknade hon till, vände och rusade i vitt galopp hem direkt in i stallet.

*

Bjudningarna borta och hemma var trevliga och föga ceremoniella. Grannarna kände liksom ett slags frändskap med varandra. Barnen hade roligt i bärbuskarna, där de visserligen fick bärfläckar på sina bästa kläder. Jag var redan då ganska fåfång, ty jag visste att jag hade stora bruna ögon och en ädelt buktad näsa. En dag på en bjudning, då många barn var samlade, kom en otäck geting och stack mig precis på nästip-

pen. Näsan svullnade till en liten röd tomat, och det var för den dagen slut med sötheten.

En stor bjudning på Grensholmen minns jag såsom särskilt högtidlig. Det var när onkel bjöd en del lantmän, bl. a. riksdagsvänner från andra kamraren, på middag. Det var gående bord, man åt i flera rum och maten var lukullisk men bland rätterna fanns kronärtskockor och dem försökte en del av gästerna förgäves att skära itu. På en vink av värdinnan länsade vi ungdomar fetet och njöt våra kronärtskockor i ett mera avsides liggande rum.

Många celebra gäster gjorde påhälsningar på Grensholmen, bl. a. sedermera riksmarskalcken Ludvig Douglas på Stjärnorp. En dam, som jag särskilt erinrar mig, var friherrinnan Adelsvärd från Adelsnäs, omgift Abelin, en utomordentligt rar och enkel kvinna, som genom sitt inre värde höjt sig från en anspråkslös ställning och förstätt att vinna allas hjärtan och beundran.

Ludvig Douglas var på den tiden kammarherre hos dåvarande kronprins Gustaf. Han berättade en gång skrattande, att efter en lunch på slottet kaffet låtit vänta på sig oskäligt länge. Kronprinsessan Victoria vände sig då till Douglas med orden:

— Jag förstår inte varför kaffet dröjer så länge. — Nej, det förstår inte jag heller, hade han svarat, och vänd till oss åhörare

sade han: — Jag förstod att hon ville att jag skulle gå ut och höra efter men jag tyckte inte att jag behövde göra det. Vem av de båda bröt mot etiketten?

En gäst, som varje sommar vistades på Grensholmen, var fröken Maria Gyllensvärd, intim väninna till husets döttrar och deras kusin. En av hennes bröder, som också regelbundet gästade där, var sedermera överdirektören i järnvägsstyrelsen Sven Gyllensvärd. Han var då en glad och trevlig student och piggade upp oss med sin förmåga att finna förströelser. Han satte fart på det hela. På min födelsedag anordnade han en utflykt till Roklint, ett utsiktsberg, där vi åt middag. Det blev ett sannskyldigt tattarfölje efter hästar och oxar, i täten den tunga täckvagnen med dess skramlande fönsterrutor, förspänd med vagnshästarna Fix, Max och Ajax, och inrymande några av de äldre samt med den gamle polisongprydda kusken Larsson på kuskbocken, droska, charabang och för de yngsta en lövklädd höskrinda dragen av oxar. Jag hade inte trott att oxar kunde vara livliga, men dessa — det var väl stutar, kan jag tro — uppförde sig riktigt pojkaktigt, så det bar iväg i kapp med hästarna. Tyvärr höll oxarna inte alltid rätt kurs och var svårstyrda, så att vi ibland var i fara att hamna i diket. Det hela gick emellertid lyckligt. Den födelseda-

gen är än ett vackert minne, och de av gårdsfolket, som hjälpte till med anordningarna, hade säkerligen lika roligt som vi.

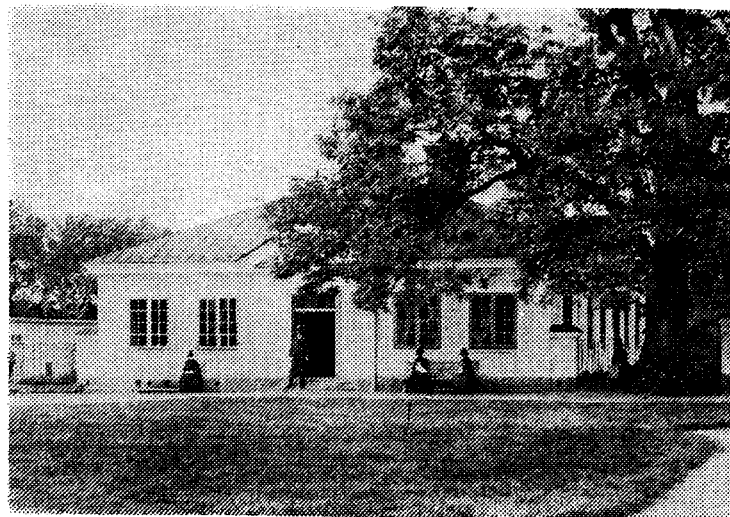
På kvällen dansades det; det dansades ofta på Grensholmen. Kusinerna var väl tränade i dans och onkel själv svängde gärna om i hambopolska lika ledigt som en ungersven. Kusinerna dansade även folkdanser "con amore".

En äldre broder till Sven, Seth Gyllensvärd, sedermera överstelöjtnant, var stundom med. Han hade humor även han. Jag erinrar mig att det berättades om en lakonisk brevväxling mellan bröderna, som löd sålunda: "B. B. Allt väl, Seth." Svar: "B. B. Jasså, Sven." Seth hade då varit borta i några veckor utan att låta höra av sig.

Sven blev i trots av sin älskvardhet eller kanske just därför orsaken till slitning emellan mig och en av kusinerna. Just den, som jag mest höll av. Vad hade Sven pratat i hennes öra, innan jag kom? Det fick jag aldrig veta. Men när jag med tanklös öppen hjärtighet anförtrodde henne, att Sven hade gjort mig sin kärleksförklaring, bleknade hon och störtade ut. Hon hade inte behövt frukta något, men jag förstod att hon gjorde det.

*

En sommar i början av 1880-talet blev avgörande för flera av oss. Den var också min sista

Gästrunnsflygeln vid Grensholmen

på Grensholmen. Det var oro i luften denna sommar. Ungdomarna höll inte samman utan uppehöll sig var för sig eller två och två på undångömda romantiska platser nere vid sjön eller i bersåerna i parken. Det växladés förstulna blickar. Äldste sonen Carl var löjtnant och syntes helst vid min äldre systers sida. Sven följde ofta efter mig, fast han då alltid blev ledsen. Gymnasisten och jag hade blivit frimodigare, ty onkels pannå hade klarnat. Massösen fröken Hedenblad, som vistades på Grensholmen för att knåda bort moster Ebbas reumatism, sågs ofta tillsammans med den

stilige inspektoren Salmson, sittande på en bänk utanför järnstaketet. Onklar och tanter skakade på huvudet och mümlade: "Vad är det med ungdomen, vad har de för sig."

Till sist kom urladdningen. Det var på onkels födelsedag, den 3 augusti. På denna betydelsefulla dag var hela gården festpydd. Man visste att granarna från när och fjärran skulle komma. Inomhus märktes dock ingen särskild brådska. Det var så vanligt att många gäster kom på besök. Men utomhus blev det så småningom ett brokigt virrvarr av ekipager och hästramp samt kus-

kar i livré. Ur vagnarna steg damer i högtidsstass, herrar i uniform eller frack och söta unga flickor i lätta, ljusa klänningar, blomstrande och fräscha utan "make up". Sådant förekom ej på den tiden. Gästerna välkomnades hjärtligt men med en viss högtidlighet. Sedan alla tagit plats, fördes konversationen tillbörligt underhållande i äkta svensk stil, tills Berglund ringde till middagen, som naturligtvis var splendid. Jag har sedan ofta undrat, om det kunde vara roligt på fashionabla bjudningar, ty den oöverbärliga svenska blygheten sträckte sig här under middagen till och med till de unga. Där satt eller stod de tillsnörda och färdiga med det konventionella oket på sina skuldror. Det var kanske nödtvunget vid detta tillfälle för de annars så okonventionella Spensarna.

Först på kvällen, då det spelades upp till dans, tinade man upp. Dansen var i full gång och kusin Carl dansade med min syster. Då var det som bomben slog ner. Carl, den bästa dansören, försvann plötsligt ur salen. En stund efteråt kom min syster och viskade i mitt öra: — Jag vill tala med dig, Agda. Vi smög oss ut så obemärkt som möjligt. Min syster var blek och uppskakad, så jag förstod att något förfärligt hade hänt. Vad kunde det vara? — Agda, jag tror Carl friade till mig. — Tror, vet du inte rik-

tigt? — Åjo, han gjorde nog det. — Vad svarade du? — Jag förstår inte vad du menar, och gick ifrån honom. — O, så rysligt, Ellen. Vill du då inte ha honom? — Jag vet inte, jag blev så häpen, jag anade inte, och jag är ju inte kär i honom, men jag vet inte ändå, han är så snäll. — Nå, det var ju inte något riktigt besked och när vi smög oss in igen, kände vi ingen lättnad. Carl kom tillbaka, visade sig som den kavaljer han alltid varit och dansade som aldrig förr. Men såg varken åt min syster eller mig.

*

Det blev några mycket dystra dagar efter detta. Kusin Carl jagade och man såg inte till honom förrän på kvällen, då han kom hem med tom väska, eller berättade fiskaren, satt han tidigt och sent ute på skäret och såg ut över sjön. Min syster försökte dölja sin oro, de äldre undvek att se på oss. Alla förstod att något var på färde. Ellen och jag sov föga om nätterna, utbytte förtroenden och blandade våra tårar. Slutligen en natt kom min syster sakta till min säng och viskade: — Agda, jag ångrar mig. — Vill du ha honom, då? — Ja, om han nu vill ha mig. — Hur skulle nu denna konflikt kunna ordnas? Ellen var för blyg att taga ett steg till försoning. Vem skulle då göra det... Jag, naturligtvis. Ingen annan än jag. O,

vilket ansvar, vilken mission! Och detta för en sådan vildand som jag.

Den natten sov jag inte alls. På morgonen spanade jag efter Carl. Han stod ingenstades att finna. Vid frukosten samma dova stämning. Min syster och jag växlade oroliga blickar. Kaffet smakade bittert, och de färska bullarna tycktes svälla i magen. Där satt jag nu med min stora uppgift och vågade inte ens anförtro mig åt gymnasisten. Förstulet sneglade jag åt fönstret — och där såg jag Carl sittande ensam på en av bänkarna längst nere vid krocketplanen. Nu eller aldrig. Som jag inte satt vid stora bordet, kunde jag smyga mig genom förmaket ut på gården. Jag gick helt sakta, som om jag ville sätta mig på en bänk eller spela krocket. Jag låtsades inte lägga märke till Carl, förrän jag kom honom helt nära. Vi nickade åt varandra — och så drog jag mig beslutsamt bakom honom, strök honom sakta på kinden och sade så milt jag kunde: — Du skall inte vara så ledsen Carl, det har du ingen anledning till. Och så halvspringande upp till frukosten igen till de andra. Vad hade jag nu gjort? Hade jag egenmäktigt givit mig in på ödets stigar, eller var jag ledd av en högre makt? Själv var jag viss om det senare. — Då trädde Carl in i salen. Mitt hjärta klappade och min syster blev röd som en pion. Ja, hela

salen lyste upp. Och på kvällen under en promenad blev det klart emellan de båda.

Men i trädgården stod gymnasisten, och nu kunde jag inte tåla längre utan flög honom om halsen och jublade: — Nu blir vi riktigt släkt, du Henrik! Och det var nog för oss.

Nu följde några hektiska dagar. Min syster var ju inte myndig och förlovningen kunde inte offentliggöras förrän hennes förmyndare, justitierådet Olivecrona, givit sitt samtycke. Ett formellt frieri måste skriftligen avlämnas tillika med ett brev från Ellen. Även då fick jag ingripa. Det var nämligen jag som författade brevet. Svaret kom med samtycke, så nu var allt klart för eklatering. Då uppenbarade sig inspektoren tillsammans med den blygt rodnande massösen och bad att få vara med på ett hörn. Det var ju väntat förstås, men man visade stor överraskning ändå. Och på söndagen blev det dubbeleklatering och dans och stor fröjd och gamman. Gymnasisten och jag svängde om i dansen och blinkade till varandra: "Nästa gång vi".

*

En person, som hittills föga blivit nämnd är själva värdinnan och grevinnan: moster Ebba, onkels maka och mor till en månghövdad barnaskara. Hon var född von Seth. Hon hade, liksom flera av den släkten, ett ganska obetydligt yttre men

porträttet av henne, som hängde i familjesalen, visade hur skär och vit och älsklig hon varit i ungdomen. Hon var stilla och anspråkslös, och man skulle inte ha trott, när man såg den lilla runda damen med de små vita, ringprydda händerna knäppta över magen, att hon hade så stort inflytande på familjens göranden och låtanden, som hon i verkligheten hade. När hon upplät sin mjuka, skånska stämma och t. ex. sade: — Ack, Harald gör inte det. O, Harald, låt dem inte gå på jakt! — Och detta med den där ängsliga minnen, vi så väl kände till. Då småskrattade onkel, oron mattade av och moster fick som hon ville eller saken blev på annat sätt ordnad.

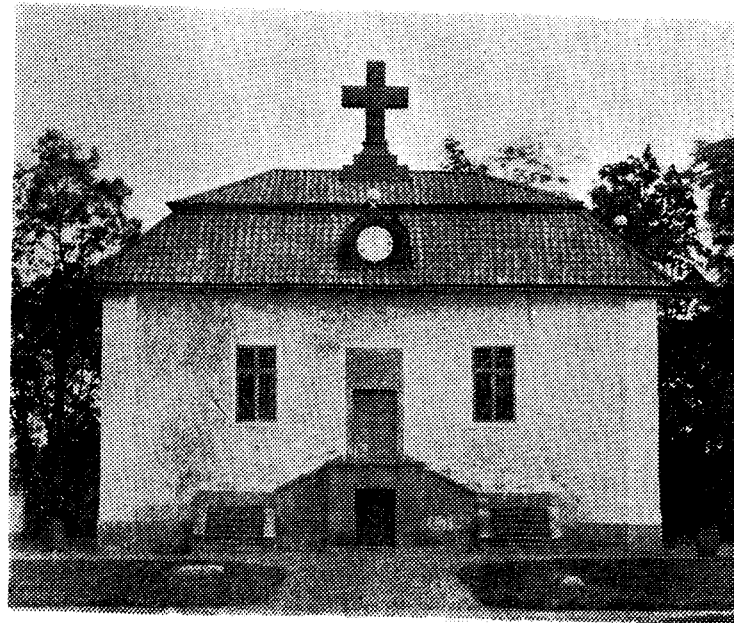
Hon var förfärligt rädd för åska. Började det mullra på natten, så måste vi alla stiga upp och samlas i familjesalen. Det kändes mystiskt och spännande att sitta så där i mörkret och darra inför blixterna, som framstod än värre genom de neddragna gardinerna, och det var tryggt att ha en manlig kusin vid sin sida. Det var som i visan "när var tar sin" etc. Onkel och moster Ebba hand i hand, Carl och Ellen, inspektorn och massösen, gymnasten och jag... och Argus och Filippa, som vettskrämda strök sig emot våra knän. För varje blix utstötte moster ett förfärat rop, varvid hundarna ömkligen gnällde. Alltsammans verkade

spöklikt, så mycket mer som familjesalen hade en mängd fönster och hela rummet vid blixterna lystes upp som av en stor eldsvåda.

På söndagarna fylldes familjesalen av en annan anledning. Då samlades vi alla, herrskap och tjänstefolk, för att höra predikan. Onkel tog sin stora bibel och en tjock bok med predikningar och läste väl och andäktigt. Som det var långt till kyrkan, for vi sällan dit. Inte alltid följde jag så noga med: tankarna irrade och med en smula elakhet i sinnet observerade jag "mamma Clara" försänkt i djup sömn. När onkels röst tystnade, vaknade hon upp och sade med en suck: — Det var en mycket sträng predikan, tycker jag.

*

Hur hade folket det ställt på Grensholmen? Jag kan inte tro, att de hade det efter då rådande förhållanden dåligt. Både stathus och torp var väl underhållna och såg nätta ut. Arbetarna föreföll vara nöjda och språkade gärna med herrskapet, då man träffade dem. Hos snickaren och skomakaren hade vi barn ofta något att beställa, och var ungarna snoriga, så var det då inte påfallande. Kanske var dock lönerna små och maten knapp, men klagomål hördes inte. Det var som om folket personligen deltog i herrskapets göranden och låtanden och såg ut att glädja sig med dem. Nå-

Den gamla gårdskyrkan

gon hade en gång sagt till en av de gamla kvinnorna att "det var konstigt att fröknarna gick klädda i bomullsklänningar". Gumman blev förnärmad och svarade "att det kan de göra, därför att de har kammarjungfru som tvättar och stryker åt dem". En särskilt förnäm morra, jag tror t. o. m. en nämndemansmora, besökte vi allesammans pr roddbåtseskader över sjön. Henne skulle vi kalla "kära mor". Vi blev värdigt och hjärtligt emottagna i hen-

nes fina hem och hon välfägnade oss med karameller och roselikör, serverad i små dricksglas. Det hade varit förfärligt oartigt att inte dricka ur, även om man ej tyckte det var gott. Tur att hemfärden gick utan missöde.

När tre gamla trotjänare dekorades efter gudstjänsten i kyrkan, och onkel i sitt vackra tal tackade för 50-årig trogen tjänst, då både såg och kände man, att det var innerlig kon-
tåkt mellan herre och tjänare.

En av gårdens folk, som jag särskilt erinrar mig på grund av hans frispråkighet, är gårds-skomakaren Svensson på Marie-dal. En gång, då moster Ebba skulle ha ett par nya kängor och han skulle ta mått, sade han till henne: — Sätt upp skanka här, grevinna! Det berättades också att, då en utomgårdsboende ville ha ett arbete utfört, Svensson avböjde, "emedan grev-vepöjka därframme ä alldeles barfotede".

Den senast omnämnda bety-

delsefulla sommaren nalkades sitt slut. Andra gäster skulle f. ö. komma, sedan vi återvänt till Stockholm. Skilsmässan från Grensholmen var svår, men vi tröstade oss med att nästa som-mar skulle vi vara där igen.

Det blev dock ingen nästa sommar för mig. Jag reste till utlandet och när gymnasisten och jag åter träffades, var vi båda gifta. Men minnet av Grensholmen följde mig på alla irrfärderna under mitt växlande liv.